

FİNANSAL TABLOLARIN KONSOLİDASYONU VE ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARI YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

CONSOLIDATION OF FINANCIAL STATEMENTS AND EVALUATING THEM FROM THE ASPECT OF INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

● Yrd.Doç.Dr. Mahmut YARDIMCIOĞLU *

Öz

Konsolide finansal tablolar bir şirketler topluluğunun, konsern işletmelerin finansal durumlarını gösteren tablolardır. Gelişmiş finansal piyasalarda olduğu gibi yükselen bir trend içinde olan Türkiye finansal piyasalarında da holding şirketler, konsern işletmeler, grup şirketler ve bağlı ortaklıklar kendini iyice hissettirmektedirler. Bu bağlamdan bakıldığında grup şirketler ve holdingler kadar bu ortaklıkların konsolide edilmiş finansal tabloları da önem arz etmektedir. Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında dikkate alınması gereken kurallar bütünüünün en başında Uluslar arası muhasebe standartları gelmektedir. Küresel

* Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

arenada faaliyetlerde bulunan her şirket ve şirketler topluluğu bu standartları esas olarak finansal tablolarını düzenlemek durumundadırlar. Bu çalışma ile holding (konsern) şirketler üzerinde durulacak ve bunların konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında dikkate almak zorunda oldukları uluslar arası finansal raporlama standartları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Konsolide Finansal Tablolar, Holding şirketler, Çok Uluslu Şirketler, UMS 27, UMS 28, UMS 31

Abstract

Consolidated financial statements are the tables which show financial position of a holding company (group concern). Holding companies, group concerns, group of companies and subsidiaries loom large in uptrend Turkish financial markets as such in developed financial markets. In this context, consolidated financial statements are as important as group of companies and holding companies. International Accounting Standards head a list of the rules needed to take into consideration on preparation of their consolidated financial statements. All global companies and group of companies should arrange their financial accounts in light of these standards. In this study, we will dwell upon holding companies and we will consider International Financial Reporting Standards which they have to take into consideration on preparation of their consolidated financial statements.

Key Words: Consolidated Financial Statements, Holding Companies, Multinational Corporations, IAS 27, IAS 28, IAS 31

1. Giriş

Konsolide finansal tablolar bir tek işletme için düzenlenen tablolar olmayıp, işletmeler grubu için düzenlenen tablolardır. Literatürde konsern veya holding topluluğu adı da verilmektedir. Ana işletmenin bağlı işletmeler üzerinde bir denetim mekanizması kurmak ve onların yönetimini ele geçirmek amacıyla

gerçekleştirilen bu işletmeler topluluğu, esasında bir hukukî birleşmeden ziyade iktisadî bir birleşmedir. Ana işletmenin bağlı işletmelerin denetimini ele geçirmesi doğrudan doğruya, yani bağlı işletmelerin hisse senetlerini denetimi sağlayacak ölçüde ele geçirmesi şeklinde olabileceği gibi, dolaylı olarak, yani daha önce ele geçirdiği bir bağlı işletme kanalı ile de olabilir.

Konsern topluluklarında ana işletmelerin bağlı işletmelerin hisse senetlerini denetimi sağlayacak ölçüde ele geçirmesiyle konsolide finansal tabloların belirlenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Bağlı işletmelere ait hisse senetlerinin denetimini sağlayacak ölçüde ele geçirmekten kastedilen, illa ki ana sermayenin % 50'sini temsil eden adi hisse senetlerinin ele geçirilmesi değildir. Hisse senetlerinin küçük tasarruf sahiplerinin ellerinde büyük dağılımlar gösterdiği durumlarda % 51'in çok altında hatta bazen % 20-25 oranında kalan miktarlarda da yapılan iştirakler işletmelerin denetimini ele geçirmeye yetebilmektedir (Pekiner, 1984:199).

Gelişmiş finansal piyasalarda olduğu gibi yükselen bir eğilim içinde olan Türkiye finansal piyasalarında da holding şirketler, konsern işletmeler, grup şirketler ve bağlı ortaklıklar kendini iyice hissettirir bir duruma gelmiştir.

Küreselleşen dünyada işletmelerin küresel ortama ayak uydurması ve entegrasyon içinde olması, ilgili işletmelerin dış ticaretlerine ilişkin rakamlarını artırıcı bir etki yapmaktadır. Bu durum bir zaman sonra yabancı ülkelerin sermayedarları ile birleşme ve birlikte hareket etme gibi bir durumu da beraberinde getirmektedir. Bu birliktelik ülke ayrımı olmaksızın uluslar arası sermayenin her ülkede yeni şirketlere iştirak etmesi gibi bir sonuçla da karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeple konsolide mali tabloların düzenlenmesinde, Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları'na uymak gibi bir gereksinimin varlığını ortaya çıkarmaktadır.

Konsolidasyonun ve konsolide finansal tabloları düzenlemenin amacı, ana ortaklık ile sermaye ve yönetim ilişkileri çerçevesinde bu ortaklığın kontrolünde olan bağlı ortaklıkların, iştiraklerin ve sınırlı iştiraklerin aktif, pasif, gelir ve giderleri ile gayri nakdi yükümlülüklerini tek bir ortaklıkmiş gibi göstererek (Seidler,

1981:43) , topluluğun finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında tasarruf sahiplerine, finansal yatırımcılara, denetim mercilerine ve ilgili diğer kişilere sağlıklı bilgiyi verebilmektir (Özdemirci, 2007:71).

Konsolidasyon kelimesinin sözcük olarak anlamı birleştirmek, bütünlüştürmek, bir arada göstermektir. Fransızca kökenli bir kelime olan konsolidasyon sağlamlaştırmak, takviye etmek anlamlarını da gelmektedir. Muhasebe literatüründeki anlamsal karşılık olarak ise sözlük anlamına paralel bir durum söz konusu olup finansal tabloların birleştirilmesi anlatılmak ve vurgulanmak istenmiştir. Özellikle, 1980’lerde konsolide finansal tablolara ilişkin düzenlemeler, sermaye piyasalarında gelişmelere paralel olarak gelişmiştir (Laine ve Paranko, 2004). Bu nedenle, konsolidasyona ilişkin uluslar arası standartlar sermaye piyasaları için büyük bir önem taşımaktadır.

Bir konsern içinde bulunan holding topluluğa tabi işletmelerin finansal tablolarının konsolide edilmesindeki amaçlar değişik ve çeşitli olabilmekte beraber, genelde bu amaçlar; “topluluğa hakim sermaye grubunun finansal ve yönetsel durumunu ve faaliyet sonuçlarını toplu halde tek bir finansal tablodan izlemenin yanında kurum birleşmelerini ve birleşmeden çıkan sonuçları finansal tablolara yansıtma ve finansal tablolardan yararlananlara gerekli bilgileri daha sağlıklı aktarabilmektir” (Akdoğan ve Tenker, 1997:369) şeklinde ifade edilebilir. İşletmelerin ve yöneticilerin, finansal tabloların konsolidasyonuna ilişkin merkezi düzenlemelere uyması ile acente maliyetlerinin azalmasına (Whittred, 1987) yönelik araştırma da, yukarıda sayılan amaçları desteklemektedir.

Finansal tabloların tek bir tablo olarak göz önüne getirilebilmesi ve sunulması şirketler grubu olan işletmeler için çok önemlidir. Çünkü ancak böylelikle gerçek bir bütün olarak ortak bir varlık meydana gelebilmiş olacaktır (Bektöre, 1973:13) ve hukuki olarak bağımsız olan bu şirketler topluluğu, piyasalarda bağımsız bir ekonomik aktör olarak rol oynamaktadır (Laine ve Paranko, 2004).

2. Konsern (Holding) Topluluklarında İştirakte Bulunma Şekilleri

Konsern (holding) topluluğunun oluşturulmasının değişik yolları vardır ve bunlar şu şekilde sayılabilir (Pekiner,1984:202-203). Birinci yol, Türkiye uygulamasında sık görüldüğü üzere, bir holding şirket kurularak bu şirketin diğer işletmelerin hisse senetlerini ele geçirmesini sağlamaktır. Diğer şirketler ellerinde bulunan hisse senetlerini de aynı sermaye olarak holdinge devredebileceklerinden bu şekilde topluluğun genişlemesini sağlamış olmaktadırlar. Holdinge aynı sermaye olarak başka şirketlerin hisse senetlerinin konması yaygın bir uygulamadır. Ve özellikle Türk Ticaret Kanununda bu hususta sınırlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Konsern topluluğun oluşturulmasında ikinci yol ise ana işletme (holding şirket) hüviyetini alacak olan işletmenin her şirket gibi söz konusu şirketin hisse senetlerini piyasadan onun faaliyetlerini denetleyebilecek ölçüde satın almasıdır. Üçüncü yol olarak ise Holding şirket niteliğinde olan işletmenin bağlı işletmeleri bizzat kurmasıdır.

3. Konsolide Finansal Tablolar

Konsern (Holding) topluluklarının finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını belirlemek üzere düzenlenen konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu, topluluğun konsolide finansal tablolarını oluşturur. Ana işletme ve bağlı işletmelerden oluşan konsern topluluğunun belirli bir tarihteki belirli bir döneme ait faaliyetlerinin ne şekilde sonuçlandığını belirlemek yoluyla, bu topluluğun ekonomik gücü ve finansal yapısı hakkında önemli bilgiler elde edilir.

Konsolide finansal tablolar ekonomik bir ünite oluşturan hukuken bağımsız işletmelerin ferdi finansal tablolarının birleştirilmesi şeklinde yapılacağından, konsern içi borç ve alacak ilişkileri, konserne dahil işletmeler arasındaki satışlar ve satın almalar, hizmet transferleri gibi faaliyetler, üzerinde özellikle durulması gereken hususlardan olacaktır (Pekiner, 1984:203). Konsolide finansal tabloların düzenlenebilmesi için bir takım şartların öncelikli olarak sağlanmış olması

gerekir. Bunlar, aynı kapanış günü esas, aynı hesap planı ve aynı kayır sistemine sahip olma esas, aynı değerleme ölçülerine sahip olması gibi sayılabilir.

4. Türkiye’de Konsolide Finansal Tablolara İlişkin Yasal Düzenlemeler

Konserne dahil işletmeler dış ilişkilerinde tamamen bağımsız bir işletme olarak hareket etmelerine karşılık, iç ilişkilerinde iktisadî bir ünite oluşturarak ana işletmenin yönetimi altında bulunurlar. Bu nedenle konsern işletmesinin yöneticisi için konsern topluluğuna dahil bütün işletmeleri kapsayan genel bir bilanço ve netice hesabının (konsolide finansal tabloların) düzenlenmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Mevzuatımızda konsolide finansal tabloların düzenlenmesine ilişkin olarak yapılan ilk düzenleme Sermaye Piyasası Kurulu tarafından gerçekleştirilmiştir. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılan düzenleme bu konuda atılan adımların ilki ve en önemlisidir. Bu adım, 28/03/1992 tarih ve 21185 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan, Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki 10 sayılı tebliğdir. Bu tebliğ daha sonra 13/11/2001 tarih ve 24582 sayılı tebliğ ile yürürlükten kaldırılmak suretiyle yeniden düzenlenmiştir. 17/01/2002 tarihli ve 24643 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan değişiklikle son haline ulaşmıştır. Şu an cari olan uygulamaya göre, menkul kıymetleri halka arz olunan veya olunmuş sayılan anonim ortaklıklar, ana ortaklık tarafından düzenlenecek, konsolide finansal tabloların hazırlanması ve ilgililere sunulması ile iştiraklerde, bağlı veya müşterek yönetime tabii ortaklıklardaki pay sahipliğinin muhasebeleştirilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Mevzuatta konsolide finansal tabloların hazırlanmasıyla ilgili olarak getirilen diğer bir düzenleme de Hazine Müsteşarlığı’nın 10/05/1997 tarih ve 22985 sayılı tebliğidir. 4389 sayılı yasa ile bankacılık sahasındaki her türlü düzenleme yetkisi BDDK’ya verilmiştir. BDDK ise 15 sayılı tebliği ile “Konsolide Mali Tabloların Düzenlenmesi, Bağlı Ortaklık, Birlikte Kontrol edilen Ortaklık ve İştiraklerin

Muhasebeleştirilmesi Standardı” hakkında tebliğ yayınlanmıştır. Bu tebliğ Hazine Müsteşarlığı’nın 10/05/1997 tarihli tebliğini kaldırmıştır. 01/10/2002 tarihi itibariyle de BDDK 15 sayılı tebliğini yürürlüğe koymuştur. 08/11/2006 tarih ve 26340 sayılı “Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ” yayımlanarak 15 no.lu tebliğ yürürlükten kaldırılmış ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun yayınladığı standartlara göre işlem yapılmasına karar verilmiştir (Özdemirci, 2007:72).

Bilanço esasına göre defter tutmakla yükümlü olan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamı dışındaki gerçek ve tüzel kişilere ait finansal tabloların ihtiyaca uygun, güvenilir, anlaşılır, karşılaştırılabilir ve tutarlı olmasını sağlayan Türkiye Muhasebe Standartlarını kavramsal çerçeveye uygun olarak saptamak ve yayınlamak üzere Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu Kurulmuştur.(Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkındaki Tebliği Sıra No:1” Madde:5.) Bu kurumun amacı Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeveyi ve buna ilişkin uygulamayı ve yayımlanacak Türkiye Muhasebe Standartları ile tek tip finansal tabloların düzenlenmesi ve finansal raporların, Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları ile uygunluğunun sağlanmasına dair usul ve esasları belirlemektir (Özdemirci, 2007:72).

TMSK, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Yüksek Öğretim Kurulu ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinden birer, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğinden bir Yeminli Mali Müşavir ve bir Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olmak üzere, dokuz üyeden oluşur.(Türkiye Muhasebe standartları Kurulunun Çalışmalarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” Madde:7)

TMSK, Türkiye Muhasebe standartlarının uluslar arası platformlarda geçerli olabilmesi için, standartların uyumu konusunda Uluslar arası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ile müşterek çeviri çalışmaları yapmaktadır. TMSK tarafından IAS ile uyumlu 41 adet Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) ile 6 adet

Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS) Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu kapsamda UMS 27 adıyla “Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı” 17/12/2005 tarihinde 26026 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış bulunmaktadır. Konsolide ve Bireysel Finansal tablolar Standardı 01/01/2006 tarihinden sonraki hesap dönemlerinde uyulması öngörülen veya tavsiye edilen bir standarttır. Böylelikle Bilanço esasına göre defter tutmakla yükümlü gerçek ve tüzel kişilere ait iktisadi işletmeler içinde finansal tabloların konsolidasyonu standartlara bağlanmıştır. TMSK’nın muhasebe standartları halen tavsiye niteliğinde olup UMS’lerin resmi ve birebir çevirisi özelliğini taşımaktadırlar. Ama şu anki çalışmaların gösterdiğine göre, yeni Türk Ticaret Kanunu yasa tasarısında, TMSK tarafından yayınlanan standartların tüm kişi ve kuruluşların uyması zaruri standartlar haline getirilmesi planlanmaktadır (Özdemirci, 2007:73).

Türk Ticaret Kanunu yasa tasarısına göre dönem sonu finansal tabloların Türkiye Muhasebe Standartlarına uyularak düzenlenmesi gerektiği ayrıca gerçek ve tüzel kişiler ticari defterlerini tutarlarken, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına, özellikle kavramsal çerçeveye içerisinde yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların tamamlayıcı bir parçası olan yorumlara aynen uymak ve bunları uygulamak zorunluluğu getirilecektir.(<http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf> e.t.(12/04/2007)

Tasarı olarak hazır bekleyen yeni Türk Ticaret Kanunu, ülkedeki tüm işletmeler için muhasebe ve finansal raporlama konularında Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan, Uluslar arası Muhasebe standartlarına uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarına uymaları zorunluluğu getirmektedir.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, küçük ve orta ölçekli işletmeler için ise sadeleştirilmiş ayrı bir muhasebe standardının uygulanmasının daha uygun olacağını düşünmekte ve buna ilişkin çalışmalarına devam etmektedir (Seviğ, 2006). İlgili yasa tasarısına göre, konsolide finansal tabloları hazırlamakla yükümlü olan işletmelerle konsolidasyon kapsamına giren işletmelerin belirlenmesinde ve diğer ilgili konularda Türkiye Muhasebe Standartlarının geçerli olacağına değinilmiştir (Özdemirci, 2007:73).

Yeni yasa tasarısının yasalaşması süreciyle birlikte, şu an Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun yayınladığı standartlar, tavsiye niteliğinde olmaktan çıkacak ve yasal birer zaruret haline dönüşecektir.

Türk Ticaret Kanunu yasa tasarısı, genel gerekçesinde; “bir ülkenin kredi ve sermaye piyasalarının uluslar arası piyasaların bir parçası olabilmesi, rekabet piyasasında bir güç olarak yer alabilmesi için, (<http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/TURK%20TICARET/genel%20gerekce.doc> e.t.(12/04/2007) tam şeffaflığa dayalı, uluslar arası Muhasebe standartlarına uygun olarak çıkarılmış finansal tablolara ve Uluslar arası Denetim Standartlarına göre hazırlanmış denetim raporlarına ihtiyaç olduğu açıktır” demek suretiyle bu standartların bizzat uygulanmasındaki öneme vurgu yapmaktadır.

SPK ve BDDK tarafından yayınlanmış olan standartların yerini, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayınlanan standartların almasıyla ülkemiz uygulamasında standart karmaşası büyük ölçüde engellenmiş olacak ortak standartlarla bir tek düzelik sağlanmış olacaktır. Her ne kadar yasa henüz tasarı olmasına rağmen BDDK'nın 08/11/2006 tarihinde yayınladığı 26340 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliği” ile mevcut tebliğlerini yürürlükten kaldırarak Türkiye Muhasebe Standartlarının belirlediği standartlara göre işlem yapılmasının gerektiğine ilişkin yaklaşımı da çok önemli bir gelişmedir.

Aynı mantıktan hareketle yasa tasarısında, Uluslar arası Muhasebe Standartları, Uluslar arası Finansal Raporlama Standartları, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına değinilmesi ve vurgu yapılması, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun, bu konularda tam ve tek yetkili otorite olması bakımından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Konsolide finansal tablolar bağlamından konumuzla yakından ilgili olan; TMS 27, TMS 28 ve TMS 31; UMS 27, UMS 28 ve UMS 31'in birebir resmi çevirisi olduğu için bu standartlara ilişkin açıklamalar, uluslar arası standartlara ilişkin yapılmış olan açıklamalarla aynıdır.

5. Uluslararası Düzenlemeler

Ticari alanda gösterilen faaliyetlerin uluslararasılaşması, sermaye piyasalarındaki küresel etkileşimin şiddeti, birçok ülkenin ticari engelleri ve riskleri azaltma yönündeki girişimleri, finansal raporlama standartlarının uluslar arası geçerliliği ve anlaşılabilirliği olan bir şekle dönüştürülmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Uluslar arası arenada faaliyet gösteren işletme gruplarının karşılaştıkları güçlükler uluslar arası muhasebe standartlarının oluşmasında en büyük etken olmuştur. Uluslar arası Muhasebe günümüzde muhasebenin yeni bir alanı olarak kabul edilmektedir. Çeşitli ulusal ve bölgesel kurum ve kuruluşlar, çok sayıda tartışma yazıları, teknik yorumlar ve sadece bu konuya ayrılmış çok çeşitli makaleler yayınlanmıştır. Uluslar arası Muhasebe Standartları konusunda çalışma sürdüren örgütlerden en başarılı olanı Uluslar arası Muhasebe Komitesi (IASC) dir. Bu komitenin kuruluş kararı 1967 yılında Paris'te toplanan Uluslararası Muhasebeciler Kongresi'nde alınmıştır. Komite 1973 yılında dokuz kurucu üyenin muhasebe örgütlerinin çabasıyla kurulmuştur (Gücenme, 1999:1-20). 1977 yılında daha sonra komiteye üye olan ülkeler de tam üye olarak nitelendirilmiştir. Komitenin amaçları finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında uyulması gereken standartların tespiti, söz konusu standartların dünya ölçeğinde benimsenmesi için gerekli çabaların gösterilmesi şeklinde açıklanmıştır (Nobes ve Parker, 1983:333). Bu komite tarafından yayınlanan standartların temel amacı ise, finansal tablolardaki bilgilerin karşılaştırılabilirliğini ve şeffaflığını sağlamak olsa da; UMS 27 için Avrupa Girişim ve Risk Sermayesi Birliği'nin (European Private Equity and Venture Capital Association – EVCA) konsolidasyon düzenlemesiyle birçok gereksiz ayrıntılar verilerek, girişim ve risk sermayedarlarının riskten kaçınma kararlarında gerçek resmin gizlediğine ilişkin görüşleri de mevcuttur (Smith, 2003:16). Ancak buna rağmen, genelde tüm standartların, özelde ise konsolidasyona ilişkin standartların uluslar arası alanda uyumlaştırılması, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için gerekli olan sınırlar ötesi sermaye hareketlerini destelemektir. Bu ise, yatırımcı ve kreditorlerin, gerek yurt içinde gerekse uluslararası alanda finansal raporlamaya güvenmesiyle olacaktır (Casabona ve Ashwal, 2005).

5.1. Uluslararası Muhasebe Standartları

Uluslar arası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Boards Cmmittee-IASC) 01/01/1990 ve sonrası mali yıllarda hazırlanacak olan mali tablolarda uygulanmak üzere 27 no.lu Uluslar arası Muhasebe Standardını (UMS27) yayınlanmıştır. Bu standart üzerinde daha sonraları bazı değişiklikler yapılmış ve değişikliklerinde yürürlüğe gireceği zamanlar da belirtilmiştir. UMS 27, bir işletmenin yerel mevzuatı gereği veya kendi isteği ile bireysel olarak finansal tablo düzenlemesi söz konusu olduğunda, işletmeye bağlı şirketler ve/veya bu işletmenin iştiraklerinin muhasebeleştirilmesinde kullanılacaktır. Bu standartta tam konsolidasyon esas alınmıştır ve standart kapsamında sayılan şartlar cari ise tam konsolidasyon esasına göre tablolar konsolide edilecektir. Eğer bu standart kapsamında sayılan şartlar cari değilse UMS 28 ve UMS 31 esas alınarak konsolidasyon yapılacaktır (Özdemirci, 2007:74-77). Ayrıca “kural tabanlı” olan bu standartlar, uzun yıllar boyunca Birleşik Krallık ve Avustralya gibi ülkelerde, Türkiye’de de olduğu gibi, ilgili konuya ilişkin muhasebe standartlarının belirlenmesinde temel bir metin görevini üstlenmiştir (Psaros, 2007).

UMS 27, UMS 28 ve UMS 31’de yer alan değerlendirmeleri özetle inceleyelim. (Uluslararası Standartlar bire-bir çevrildiği için UMS yerine TMS 27, TMS 28 ve TMS 31 şeklinde de kullanılacaktır.)

UMS 27 (TMS 27); Tek başına kontrol edilme durumu cari ise uygulanacaktır. Birebir, tam, % 100 konsolidasyon olarak da adlandırılabilir. Ortaklıklar arası işlemlerin eliminasyonundan sonra ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların tüm aktif ve pasifleri, gelir ve gider kalemleri toplanmak suretiyle birleştirilecektir. Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında ana şirket ve bağlı şirketlerin tüm varlık, yükümlülük, öz kaynak, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanır. Bundan amaçlanansa, konsolide finansal tabloların grupla ilgili finansal bilgileri tek bir ekonomik işletmeymiş gibi gösterebilmektir.

Bağlı şirketin gelir ve giderleri satın alımın gerçekleştiği tarihten itibaren konsolide finansal tablolara dahil edilir. Bağlı şirketin gelir ve giderleri ana

şirketin bağlı şirket üzerindeki kontrolünü kaybettiği tarihe kadar konsolide finansal tablolara dahil edilir.

Azınlık payları konsolide bilançoda ana şirketin öz sermayesinden ayrı olarak öz sermaye içerisinde gösterilir. Grubun kar ya da zararından azınlık paylarına isabet eden tutar ayrıca gösterilir. Kar yada zarar ana şirket ve azınlık paylarına dağıtılır. Belirtilen bu son düzenleme, standardın ilk halinde bulunmayıp, 2002 yılında yapılan düzenlemelerle getirilmiştir (Wendell, 2002).

UMS 28 (TMS 28); Tek başına bir kontrolün söz konusu olmayıp birlikte bir kontrolün cari olduğu durumlarda veya ortaklığın üzerinde önemli bir etkinliğin cari olması durumunda uygulanacaktır. Özsermaye Yöntemi olarak ta adlandırılabilir. Ortaklığın özkaynaklarından alınan pay kriter olarak alınacaktır. Aktif ve Pasiflerde konsolidasyona gidilmeyecektir.

UMS 31 (TMS 31); Birlikte kontrol etme durumunun cari olması halinde ihtiyarî olarak uygulanabilmesi söz konusudur. (İstenmemesi durumunda Özsermaye Yöntemi de dediğimiz UMS 28 (TMS 28) uygulanabilir.) Birlikte kontrol edilen işletme veya işletmelerin aktif ve pasifleri ile gelir ve gider kalemleri ortak olan işletmenin ortaklık payı oranında finansal tablolarında kalem kalem birleştirilerek muhasebeleştirilmesi veya ortak girişimci(ler)in finansal tablolarında ilgili kalemlerin ayrı bir satır olarak raporlanmasını öngören muhasebeleştirme yönteminin uygulanması esas alınmıştır. Aktif ve Pasiflerde bir konsolidasyon yapılması söz konusu olmayıp sadece ortaklığın özkaynaklarından alınan hisse dikkate alınacaktır.

Konsolide finansal tablo hazırlayan işletmelerin yapması gereken açıklamalar özetle şu şekildedir (Gökçen vd, 2006:235):

- Ana ortaklığın doğrudan veya bağlı ortaklıklar vasıtasıyla dolaylı olarak oy hakkının %50'sinden fazlasına sahip olmadığı durumlarda ana ortaklık ile bağlı ortaklık arasındaki ilişkinin niteliği

- Doğrudan veya bağlı ortaklık vasıtasıyla dolaylı olarak oy hakkına veya potansiyel oy hakkının %50'sinden fazlasına sahip olunmakla beraber, kontrolün olmadığı varsayılarak konsolidasyona dahil edilmeyen işletmelerin konsolidasyona dahil edilmeme nedenleri

- Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan, ana ortaklığınkinden farklı bir raporlama tarihi veya hesap dönemine ilişkin olan bağlı ortaklık finansal tabloların raporlama tarihi ile, farklı bir raporlama tarihi veya döneminde kullanılmasının nedeni.

5.2. Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanmasının Bir Zorunluluk Olduğu Durumlar

Ana şirketin bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla söz konusu işletmenin finansal ve faaliyet politikaları ile ilgili kararlarında tek başına etkin rol oynama gücü varsa bir kontrolden söz edilecektir. Bir ana şirket veya söz konusu kontrol gücü olan bir bağlı ortaklık varsa konsolide finansal tabloların hazırlanması bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Ana şirketin doğrudan veya bağlı şirketleri vasıtasıyla dolaylı olarak bir şirketteki oy haklarının yarsından fazlasını kontrol etmesi durumunda, aksini kanıtlayan açık deliller olmadıkça, kontrolün var olduğu kabul edilir. Oy haklarından yarıdan daha azı kontrol edilmekle beraber, şu şartlardan herhangi biri cari ise de yine kontrolün varlığı kabul edilecektir (Özdemirci, 2007:75). Bu şartlar;

- Diğer pay sahipleriyle yapılan anlaşma gereği oy hakkının yarıdan fazlasının kontrol edilmesi durumu,

- Bir düzenleme veya sözleşme gereği, işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını idare etme yetkisine haiz olunması durumu,

- İşletmenin yönetim kurulu veya bu haklara haiz yürütme organı üyelerinin çoğunluğunu atama veya görevden alma gücüne sahip olunması durumu,

- Yönetim kurulunda veya bu haklara haiz yürütme organında oyların çoğunluğunu kontrol etme gücünün elde bulundurulması durumu,

Bu şartların varlığının cari olması durumunda konsolide finansal tabloların hazırlanması bir zaruret olarak kabul edilmiştir.

5.3. Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanmasının Bir Zorunluluk Olmadığı Durumlar

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasının bir zorunluluk olmaktan çıktığı durumlar şu şekilde sıralanabilir (Özdemirci, 2007:76): Ana şirketin kendisinin bir başka ana şirketin tamamen veya kısmen bağlı şirketi olması ve diğer şartlarda oy hakkı olmayan ortaklarda dahil olmak üzere diğer ortakların ana şirketin konsolide finansal tablo hazırlamayacağından haberdar edilmesi ve buna itiraz etmemiş olmaları durumunda konsolide finansal tablo hazırlanması zorunluluğu yoktur. Ana şirketin borçlanma araçları yada hisse senetlerinin herhangi bir borsada işlem görmüyor olması durumunda konsolide finansal tablo hazırlanması zorunluluğu yoktur. Ana şirketin bir borsada işlem görmek üzere herhangi bir menkul kıymet ihracı için bir sermaye piyasası yada diğer düzenleyici kuruluşlar nezdinde başvuruda bulunmamış olması durumunda konsolide finansal tablo hazırlama zorunluluğu yoktur. Konsolide finansal tabloların hazırlanması sürecinde şu hususlara özellikle dikkat edilmelidir. Bir bağlı şirket sadece yatırımcının bir girişim sermayesi, yatırım fonu, birim teminat yada benzeri bir kuruluş olması sebebiyle konsolidasyon kapsamı dışında bırakılamaz. Bir şirket grup içerisindeki diğer şirketlerin faaliyet konuları ile kendi faaliyet konusunun farklı olması sebebiyle konsolidasyon kapsamı dışında bırakılamaz. Bir ana şirket bağlı şirketin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla finansal ve faaliyet politikalarını yönlendirme gücünü kaybettiği zaman kontrolü kaybetmiş sayılır. Kontrolün kaybı mutlak veya göreceli sahiplik oranlarının değişmesi veya sabit kalması hallerinde oluşabilir.

5.4. Konsolide Finansal Tabloların Hazırlanmasına İlişkin Uygulama Örnekleri

Örnek 1:

Bir ana ortaklık ve onun etrafında % 80'ine sahip olunan bağlı ortaklığa ilişkin bilanço ve gelir tablosu verilmiştir. Konsolide finansal tabloların hazırlanması için yapılması gereken hesaplamalar aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tutarlar 1.000 TL'dir):

	Ana Ortaklık	Bağlı Ortaklık	Düzeltilmeler	Konsolidasyon
Kasa	150	360	-	510
Alacaklar				
— Bağlı Ortaklık	90	-	(90) (1)	-
— Diğer	960	60	-	1.020
Stoklar	1.800	300	-	2.100
Tesis, Makine ve Cihazlar	3.000	1.500	-	4.500
Mali Duran Var.				
— Bağlı Ortaklık	1.080	-	(1.080) (2)	-
— Diğer	2.400	120	-	2.520
Aktif Toplamı	9.480	2.340	(1.170)	10.650

	Ana Ortaklık	Bağlı Ortaklık	Düzeltilmeler	Konsolidasyon
KVB				
— Ana Ortaklığa	-	90	(90) (1)	-
— Diğer	750	300	-	1.050
UVB	4.050	600	-	4.650
Sermaye	1.200	600	(600) (2) (3)	1.200 (5)
Yedek Akçeler	3.480	750	(750) (2) (3)	3.480 (5)
Azınlık Payları	-	-	270 (2) (3)	270 (4)
Pasif Toplamı	9.480	2.340	(1.170)	10.650

- (1) Konsolide edilen varlık ve kaynakları etkilememesi için ortaklıklar arası alacak ve borçlar elemine edilmiştir.
- (2) Bağlı Ortaklık 1.080
Bağlı Ortaklığın Özsermayesinin %80'i [(600 + 750) x %80] 1.080
Konsolidasyon Şerefesi -
- (3) Bağlı ortaklığın öz kaynaklarının %20'si olan 1.350 x %20 = 270 azınlık payıdır.
- (4) Azınlık payları konsolide bilançoda açıkça gösterilmektedir.
- (5) Konsolide bilançoda yer alan özkaynak kalemleri ana ortaklığın özkaynak kalemleri ile aynıdır.

	Ana Ortaklık	Bağlı Ortaklık	Düzeltilmeler	Konsolidasyon
Grup Dışına Satışlar	8.400	3.000	-	11.400
Bağlı Ortaklığa Satışlar	1.500	-	(1.500) (2)	-
<i>Toplam Satış Geliri</i>	<i>9.900</i>	<i>3.000</i>	<i>(1.500)</i>	<i>11.400</i>
Satışların Maliyeti	5.400	1.200	-	6.600
Diğer Giderler	600	150	-	750
Ana Ortaklığa Ödeme	-	1.500	(1.500) (2)	-
Azınlık Payları (1)	-	-	30 (3)	30 (3)
Vergi Öncesi Kâr	3.900	150	(30)	4.020
Vergi (%30)	1.170	45	9 (3)	1.206
<i>Faaliyet Kârı</i>	<i>2.730</i>	<i>105</i>	<i>(21) (3),(4)</i>	<i>2.814</i>
Bağlı Ortaklık Net Kârı	84	-	(84) (4)	-
Net Kâr	2.814	105	(105)	2814 (5)

- (1) Bazı durumlarda azınlık payları vergiden sonra da gösterilebilir.
- (2) Bağlı ortaklık tarafından ödenen veya bağlı ortaklıktan tahsil edilen 1.500.000 TL konsolide gelir tablosunda görünmemesi için elimine edilmiştir.
- (3) Bağlı ortaklığın vergi öncesi kârından ana ortaklığın payının tahakkuk ettirilmesi bakımından, konsolide gelir tablosunda azınlık payı gideri gösterilmiştir. Bu rakam şöyle hesaplanmıştır:
 $150 \times \%20 = 30$
 Aynı hesaplama vergi sonrası kâr üzerinden de yapılabilir:
 $105 \times \%20 = 21$
- (4) Bağlı ortaklığın net kârı, azınlık payı gideri ve konsolide edilmemiş bağlı ortaklık net kârı olarak dağıtılmıştır. Bu hesaplama şu şekildedir:
Azınlık payı	21
Ana Ortaklığın Bağlı Ortaklıktan Net Karı	84
Bağlı Ortaklık Net Karı	105
- (5) Ana ortaklığın konsolide net kârı, özkaynak yöntemiyle hesaplanmış ortaklığın net kârına eşittir. Çünkü ana ortaklığın gelir tablosu, konsolide gelir tablosunda olduğu gibi bağlı ortaklıktan payına düşen net kârı da ihtiva etmektedir.

Örnek 2:

A ve B şirketlerinin 1 Ocak 2007 tarihli birleşme öncesi bilançoları aşağıdaki gibidir.

	A	B
Kasa	92.700	112.200
Alıcılar	102.600	27.300
Ticari Mallar	68.700	48.300
Tesis, Makine ve Cihazlar	600.000	150.000
Birikmiş Amortismanlar (-)	63.000	30.000
Haklar	-	30.000
Aktif Toplamı	801.000	337.800

Satıcılar	12.000	19.800
Çıkarılmış Tahviller	300.000	-
Sermaye	300.000	150.000
Hisse Senedi İhraç Primleri	45.000	45.000
Yasal Yedekler	144.000	123.000
Pasif Toplamı	801.000	337.800

Buna göre, B şirketinin net varlıkları $337.800 - 19.800 = 318.000$ TL'dir. Aynı rakam özkaynak kalemlerinin toplanması şeklinde $150.000 + 45.000 + 123.000 = 318.000$ TL olarak da hesaplanabilir. A şirketi, B şirketinin %90'ını almak istemektedir. Birleşme tarihi itibarıyla B şirketinin varlık ve borçlarının gerçeğe uygun değeri aşağıdaki gibidir:

	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer	Fark
Kasa	112.200	112.200	-
Alıcılar	27.300	27.300	-
Ticari Mallar	48.300	51.300	3.000
Tesis Makine ve Cihazlar	150.000	180.000	30.000
Birikmiş Amortismanlar (-)	30.000	36.000	6.000
Haklar	30.000	39.000	9.000
Satıcılar	19.800	19.800	-
Net Aktif Toplamı	318.000	354.000	36.000

Birleşme tarihi itibariyle, A şirketi tarafında B şirketinin net aktifleri gerçeğe uygun değeriyle kaydedilmelidir. Bu kayıt azınlık paylarını da kapsayacaktır. Buna göre, B şirketinin tanımlanabilir net varlıkları A şirketinin konsolide bilançosunda 354.000 TL olarak raporlanmış olacaktır. Bu tutar aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

Ana Ortaklık Payı (354.000 x %90)	318.600
Azınlık Payı (354.000 x %10)	<u>35.400</u>
B şirketinin net varlıklarının gerçeğe uygun değeri	354.000

A şirketi 1 Ocak 2007 tarihi itibariyle B şirketinin %90'ını elde etmiştir. A şirketi bunun için birim nominal değeri 30 TL'den 5.400 adet hisse senedi ihraç etmiş olup, hisse senetlerinin toplam piyasa değeri 361.800 TL'dir. Bu işleme ilişkin A şirketi tarafından yapılacak muhasebe maddesi şu şekilde olacaktır.

_____ / _____	
245 BAĞLI ORTAKLIKLAR	361.800
500 SERMAYE	162.000
520 HİSSE SEN. İHRAÇ PRİMLERİ	199.800

- B şirketinin %90'ını elde etmek için hisse senedi ihracı kaydı (5.400 adet x 30 TL)

_____ / _____

Şerefiyenin Hesaplanması ve Düzeltme Kayıtları

B şirketinin net varlıklarının gerçeğe uygun değeri	354.000
Azınlık Payı (%10)	<u>35.400</u>
Ana Ortaklık Payı (%90)	318.600
Elde Etme Bedeli	361.800
Şerefiye	<u>43.200</u>

Buna göre konsolide bilançonun elde edilmesi için yapılması gereken çalışmalar aşağıdaki gibidir:

A ve B şirketlerinin 01.01.2007 Birleşme Tarihi İtibariyle Konsolidasyon Çalışma Kağıdı

	A	B	Eliminasyon Borç	Eliminasyon Alacak	Konsolide Rakamlar
Kasa	92.700	112.200	-	-	204.900
Alıcılar	102.600	27.300	-	-	86.600
Ticari Mallar	68.700	48.300	3.000	-	120.000
Tesis Makine Cihaz	600.000	150.000	30.000	-	780.000
Birikmiş Amortismanlar (-)	63.000	30.000	-	6.000	99.000
Bağlı Ortaklıklar	361.800	-	-	361.800	0
Haklar	-	30.000	9.000	-	39.000
Şerefiye	-	-	43.200	-	43.200
Aktif Toplam	1.162.800	337.800			1.218.000
Satıcılar	12.000	19.800	-	-	31.800
Çıkarılmış Tahviller	300.000	0	-	-	300.000
Sermaye	462.000	150.000	150.000	-	462.000
Hisse Senedi İhraç Primleri	244.800	45.000	45.000	-	244.800
Yasal Yedekler	144.000	123.000	123.000	-	144.000
Azınlık Payları	-	-	-	35.000	35.400
Pasif Toplamı	1.162.800	337.800	403.200		1.218.000

Muhasebe Kayıtları

İşletme birleşmelerinde veya konsolidasyon işlemlerinde konsolide bilanço ve konsolide gelir tablosu elde edilmesi bakımından muhasebe kayıtlarının yapılması mecburi değildir. Yukarıda da görüleceği üzere konsolidasyon işlem-

lerinin çalışma kağıtları ve tablolar üzerinde yapılması daha pratik bir yol olmaktadır. Bununla birlikte muhasebe kayıtlarıyla da konsolide finansal tablolar ulaşmak mümkün olabilmektedir. Aşağıda A şirketinin tarafından yapılması gereken kayıtlar gösterilmiştir.

_____ / _____		
100 KASA		112.200
120 ALICILAR		27.300
153 TİCARİ MALLAR	48.300	
253 TESİS MAKİNE CİHAZ		150.000
260 HAKLAR		30.000
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR		30.000
320 SATICILAR		19.800
500 SERMAYE		150.000
520 HİSSE SEN. İHRAÇ PRİMLERİ	45.000	
540 YASAL YEDEKLER		123.000
-B şirketinin defter değerinin eklenmesi		
2 _____ / _____		
153 TİCARİ MALLAR	3.000	
253 TESİS MAKİNE CİHAZ		30.000
260 HAKLAR		9.000
261 ŞEREFİYE		43.200
500 SERMAYE		150.000
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ	45.000	
540 YASAL YEDEKLER		123.000
257 BİRİKMİŞ AMORTİSMALAR		6.000
245 BAĞLI ORYAKLIKLAR -B-		361.800
527 AZINLIK PAYLARI ¹		35.400

- B şirketine yapılan yatırım tutarı ile özkaynak kalemlerinin mahsubu ve şerefiyenin belirlenmesi

_____ / _____

¹ Konsolide bilançoda yer alan özkaynaklardan, ana ortaklık dışı payları ifade eden azınlık paylarının özkaynak kalemleri arasında gösterilmesi gerekmekte olup, bu itibarla Tekdüzen Hesap Planı'nda boş bulunan 527 no.lu hesabın kullanılması gerekliliği önerilmiştir.

Yukarıdaki muhasebe kayıtları sonucunda da, çalışma kağıdında elde edilen A şirketinin konsolide bilançosunun aynısı elde edilecektir.

A ve B şirketinin 2007 dönemi sonu itibariyle gelir tablosu ve bilançoları aşağıdaki gibi olmuştur.

GELİR TABLOSU	A	B
Satışlar	2.250.000	1.260.000
Satışların Maliyeti	1.743.000	798.000
Brüt Satış Kârı	507.000	462.000
Faaliyet Giderleri	436.200	433.800
Faaliyet Kârı	70.800	28.200
Diğer Gelirler	9.000	-
Diğer Giderler	-	-
Dönem Net Kârı	79.800	28.200

BİLANÇO	A	B
Kasa	170.100	31.200
Alıcılar	131.100	36.300
Ticari Mallar	114.900	62.250
Tesis Makine Cihazlar	585.000	171.000
Birikmiş Amortismanlar (-)	105.600	56.700
Bağlı Menkul Kıymetler (Tahvil)		132.000
Bağlı Ortaklıklar	361.800	
Haklar		27.000
Aktif Toplamı	1.257.300	403.050
Satıcılar	26.700	56.850
Çıkarılmış Tahviller	300.000	
Sermaye	462.000	150.000
Hisse Senedi İhraç Primleri	244.800	45.000
Yasal Yedekler	144.000	123.000
Dönem Net Kârı	79.800	28.200
Pasif Toplamı	1.257.300	403.050

31.12.2007 tarihi itibariyle konsolidasyonun gerçekleştirilmesi bakımından yukarıda yer alan finansal tabloları etkileyen ana ortaklık ve bağlı ortaklık arasındaki işlemlerin belirlenmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılması gerekmektedir. Buna göre, 2007 döneminde gerçekleşen şirketler arası işlemler aşağıdaki gibidir:

- A şirketi, maliyeti 45.000 TL olan malları 60.000 TL bedeller B şirketine satmıştır.
- A şirketi, B şirketinden 54.000 TL'lik mal almıştır. B şirketi maliyet üzerinden %25 kar elde etmektedir.
- B şirketi 30 Aralık tarihinde yaptığı 3.000 TL'lik ödemeyle A şirketine olan borcunu 12.000 TL'ye düşürmüştü ve bu 3.000 TL'lik ödeme süreci 31 Aralık itibariyle hala devam etmektedir.
- 31 Aralık 2007 tarihinde B şirketi, A şirketi tarafından çıkarılmış tahvil-lerin yarısını 132.000 TL bedelle satın almıştır. Tahvillerin vadesi 31 Aralık 2010'dur. Tahvillerin faizi her yılın 31 Aralık tarihinde ve yıllık olarak ödenmek-te olup, B şirketinin satın aldığı tahvillerin faizi önceki yatırımcıya ödenmiştir.
- 2 Ocak 2007 tarihinde B şirketi, A şirketinden 21.000 TL'lik makine almıştır. Bu makine, A şirketi tarafından 15.000 TL'ye satın alınmış olup, B şirkete satış tarihinde net defter değeri 12.000 TL'dir. 2 Ocak 2007 tarihi itibariyle makinenin kalan ömrü 4 yıldır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, çalışma kağıdı üzerinde konsolide finansal tablolar şu şekilde elde edilecektir:

Gelir Tablosu	A	B	Eliminasyon		Konsolide Rakamlar
			Borç	Alacak	
Satışlar	2.250.000	1.260.000	114.000		3.396.000
Satışların Maliyeti	1.743.000	798.000		114.000	1.752.000
Brüt Satış Kârı	507.000	462.000			969.000
Faaliyet Giderleri	436.200	433.800		2.250	867.750
Faaliyet Kârı	70.800	28.200			101.250
Diğer Gelirler	9.000		9.000	18.000	18.000
Diğer Giderler					0
Azınlık Payları					2.820
Dönem Net Kârı	79.800	28.200			116.430

Bilanço	A	B	Eliminasyon		Konsolide Rakamlar
			Borç	Alacak	
Kasa	170.100	31.200	3.000		204.300
Alıcılar	131.100	36.300		15.000	152.400
Ticari Mallar	114.900	62.250	3.000		180.150
Tesis Makine Cihazlar	585.000	171.000	30.000	6.000	780.000
Brkmş. Amort.(-)	105.600	56.700		6.750	169.050
Bağlı Men. Kıy. (Tahvil)		132.000		132.000	0
Bağlı Ortaklıklar	361.800			361.800	0
Haklar		27.000	9.000		36.000
Şerefiye			43.200		43.200
Aktif Toplam	1.257.300	403.050			1.227.000
Satıcılar	26.700	56.850	12.000		71.550
Çıkarılmış Tahviller	300.000		150.000		150.000
Sermaye	462.000	150.000	150.000		462.000
Hisse S. İhraç Primleri	244.800	45.000	45.000		244.800
Yasal Yedekler	144.000	123.000	123.000		144.000
Dönem Net Kârı	79.800	28.200	125.820	134.250	116.430
Azınlık Payları				38.220	38.220
Pasif Toplamı	1.257.300	403.050	694.020	694.020	1.227.000

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, bağlı ortaklığın elde edilmesi sırasında hesaplanan birleşme şerefiyesi konsolidasyon durumunda da değişmemektedir. Standarda göre, bu şerefiyenin zaman zaman gözden geçirilmesi ve güncellenerek gerçeğe uygun değere getirilmesi gerekmektedir. Eğer, şerefiyede bir değer düşüklüğü varsa, bu durum 36 no.lu Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardına göre muhasebeleştirilecektir (Gökçen vd, 2006:245).

6. Sonuç

Ülkemize son zamanlarda bir yabancı sermaye akışının hızlı bir şekilde olduğu şu dönemlerde yabancı sermaye ile yerli sermayenin bir işbirliği halinde olduğunu görmekteyiz. Sermaye piyasalarındaki gelişmelerin yanında ülkemiz işletmelerinin bir şekilde dünya ile entegrasyona gitmeleri de ayrı bir gerçekliktir. Konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde ulaşılmak istenen amaç, ana şirket ile bu şirketin kontrolünde olan bağlı şirket(ler)in ve iştiraklerin, aktifleri, pasifleri,

gelirleri, giderleri, nakdî ve gayri nakdî yükümlülüklerini tek bir ortaklık veya şirketmiş gibi göstererek, şirketler topluluğunun (holding) finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında tasarruf sahiplerine, yatırımcılara, denetçilere ve ilgili tüm kişi ve kuruluşlara sağlıklı bilgiyi sunabilmektir.

Ülkemiz uygulamasında da son gelişmeler ışığında konsolide finansal tablolar hazırlanması ve sunulmasında önemli mesafeler alınmıştır. Avrupa Birliği entegrasyon sürecinin etkilerinin ve Dünya ile bütünleşen özel sektörün muhasebe uygulama sistemimize ve ülkemiz finansal strüktürüne getirdiği önemli faydalar kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

Akdoğan, Nalan ve Tenker, Nejat(1997). **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**. 5.bs. İstanbul : Lebib Yalkın

Bektore, Sabri (1973). “Konsolide Bilançolar” **EİTİA Dergisi**. 1, (1973).

Casabana, Patrick; Ashwal Alex (2005).“Consolidated Financial Statements”, **Review of Business** (Spring 2005).

Demir, Ahmet (2006). **Tekdüzen Muhasebe Sistemi**. 6.bs. İstanbul : Çağdaş Yayınları

Gücenme, Ümit (1999). **Uluslararası Muhasebede Teknik Sorunlar**. İstanbul: Marmara Kitapevi.

Gökçen, Gürbüz, Ataman Akgül Başak ve Çakıcı, Cemal (2006). **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları** İstanbul : Beta Yayın

<http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>

<http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/TURK%20TICARET/genel%20gerekce.doc>

Laine, Teemu; Paranko Jari (2004).“Towards Consolidated Financial Statements: Observations From Two Networks”, 4th. Conference on New Direction in Management Accounting: Innovations in Practice and Research, Brussel, Belgium, Dec.9-11, 2004.

Nobes, Christopher; Parker, Robert (1983). **Comparative International Accounting**. Britain: Philip allan Publisher Ltd.

Pekiner, Kâmuran (1984). **İşletme Denetimi (İşletme Analizleri)**. İstanbul: [yayl.y.]

Psaros, Jim (2007). “Do principles-based accounting standards lead to biased financial reporting? An Australian Experiment”, **Accounting and Finance**. 47, (2007).

Seidler, Lee J. (1981). **Technical Issues in International Accounting, Multinational Accounting, A Research Framework for the Eighties**. Michigan: UMI Research Pres

Seviğ, Veysi (01.05.2006). **Dünya Gazetesi**. İstanbul : Dünya Gazetesi

Smith Peter (2003). “Venture Group Criticises New Reporting Plan Accounting Standards”, **Financial Times** (2003).

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (16.03.2004). **Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun Çalışmalarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**. Ankara : Resmi Gazete (25404 sayılı).

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (16.01.2005). **Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkındaki Tebliğ Sıra No:1**. Ankara : Resmi Gazete (25702 sayılı)

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (17.12.2005) **Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 27) Hakkında Tebliğ Sıra No:11**. Ankara: Resmi Gazete (26026 sayılı)

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (27.12.2005). **İştiraklerdeki Yatırımlara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 28) Hakkında Tebliğ Sıra No:12**. Ankara: Resmi Gazete (26036 sayılı)

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (31.12.2005) **İş Ortaklıklarındaki Paylara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 31) Hakkında Tebliğ Sıra No:31**. Ankara : Resmi Gazete (26040 sayılı)

Özdemirci, Fahrettin (2007). “Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Tabloların Konsolidasyonu” **Vergi Dünyası**. 307, (Mart 2007).

Wendell, Paul, J. (2002). “Update on IASB Developments”, **SEC Accountin Report, Accounting&Tax Periodicals**. (July 2002)

Whittred Gregor P.(1987). “The Derived Demand for Consolidated Financial Reporting”, **Journal of Accounting and Economics**. (December 1987).